

Petri Tanskanen

TAITUREISTA TIETOTEKNIikkaAN - VÄLÄHDYKSIÄ VIESTINTÄALAN AMMATTILIITON HISTORIAAN

KIRJAPAINOTEOLLISUUDEN KEHITYKSEN TAUSTAA

Kirjapainotaidolla on pitkät perinteet. Sen läpimurto tapahtui Euroopassa 1500-luvun uskonnollisen kriisikauden varjossa: sekä uskonpuhdistajat että katolisen kirkon vastauskonpuhdistus käyttivät kirjapainotaitoa käymänsä taistelun oleellisena osana. 1600-luvulla Euroopan taloudellisen painopisteen siirtyessä Hollantiin sai se myös kirjapainoalan johtoaseman, joka tosin jäi lyhytaikaiseksi. Vuosisadan lopulla kaupallinen ja teollinen valta-asema siirtyi Iso-Britannialle, josta tuli myös kirjapainoalan kehityksessä määräävä.

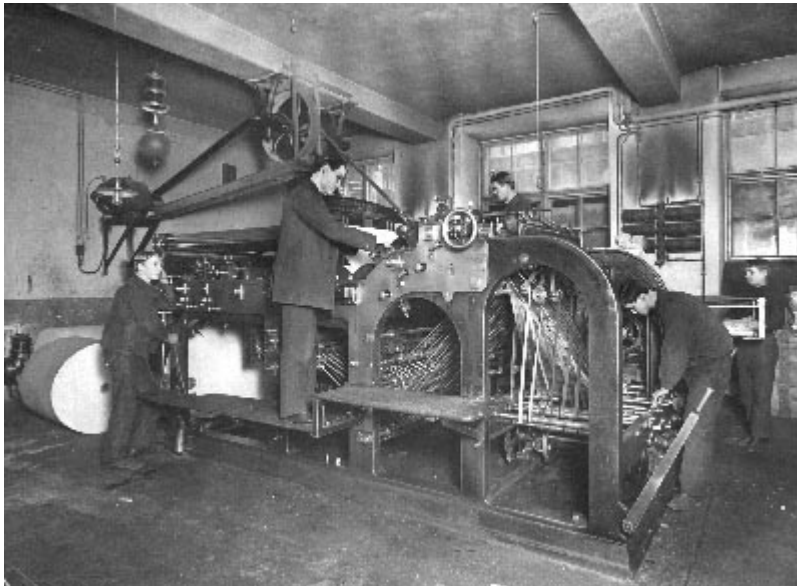
1700-luvun puoliväliin ajoittuivat sekä brittiläisen kirjallisuuden kukoistusajan alkaminen että teollinen vallankumous. Teollistumisprosessin alkaminen loi edellytykset myös kirjanpainamismenetelmien kehittymiselle, joka kirjapainoteollisuudessa alkoi näkyä 1800-luvun alussa. Sitä ennen painomenetelmät olivat säilyneet jotakuinkin Gutenbergin kehittämässä muodoissa.

Kirjapainoalalla Suomi, kuten muutkin Pohjoismaat, oli ollut Saksan takamaata 1400-luvulta lähtien. Tanskassa ja Ruotsissa ensimmäiset kirjanpainajat toimivat jo 1400-luvulla ja 1500-luvun alussa kirjapainotoiminta näissä maissa vakiintui. Kesti aina 1600-luvun puolivälin tienoille ennen kuin Suomi ja Norja saivat ensimmäiset kirjapainonsa. Vuonna 1642 Turun yliopiston suojiin perustettu paino oli pieni ja vaatimaton. Suomen syrjäisyys, talouselämän kehittymättömyys ja harva asutus estivät kirjapainoyritteliäisyyden syntymisen. Lisäksi emämaan Ruotsin etuoikeudet ja etuasema painotöissä vaikeuttivat maamme kirjapainoalan kehittymistä.

Kun Suomi 1809 liitettiin Venäjän keisarikuntaan, maan kirjapainoteollisuus vapautui ruotsalaisesta holhouksesta. Oman maan markkinat tulivat kotimaisen kirjapainoteollisuuden

haltuun. 1800-luvun mittaan perustettiin Suomeen kirjapainoja tasaiseen tahtiin.

Kirjapainoala teollistui Suomessa 1800-luvun lopulta alkaen. Alalla on kuitenkin säilynyt pitkään käsityöläisyyden perinne. Täysin oppineita kirjanpainajia ja latojia nimitettiin taitureiksi.

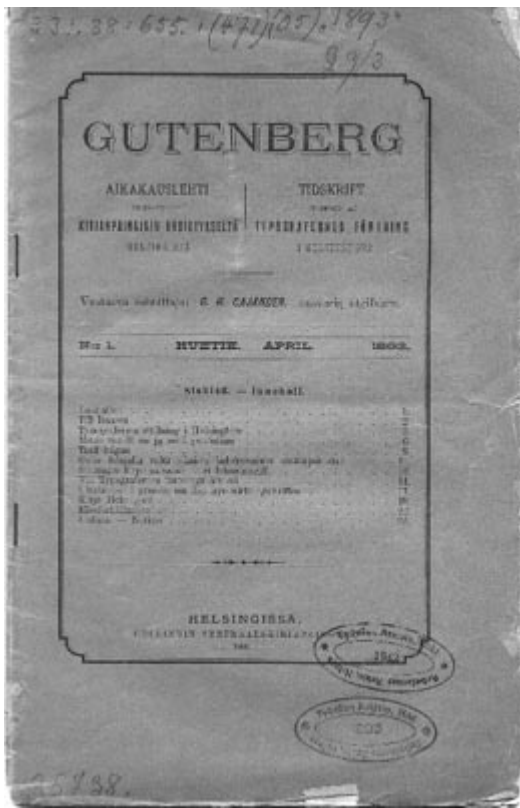

Helsinkiläinen Työmies-lehti osti käytetyn rotaatiopainokoneen pian vuoden 1905 suurlakon jälkeen. Se alkoi pyöriä vuoden 1906 lopulla Työväen Sanomalehti Oy:n uudessa kirjapainossa Sirkuskadun varrella. Kysymyksessä oli Koenig & Bauerin kone, joka kymmenen vuotta aikaisemmin oli herättänyt huomiota Suomen ensimmäisenä rotaatiopainokoneena.

KIRJALTAJAT JÄRJESTÄYTYVÄT

Kirjatyöntekijöiden järjestäytyminen alkoi sosiaalisena ja sivistyksellisenä toimintana. Turun Kirjanpainajien Hautausapukassa perustettiin 1851. Turkulaisten esimerkin innoittamana perustettiin Suomen Kirjanpainajain Tukiyhdistys Helsingissä 1866. Kassoista maksettiin sairaus- ja hautausavustuksia "taitureiden" leskille ja alaikäisille lapsille. Esikuvat tulivat ulkomailla työskennelleiden kirjanpainajien välityksellä lähinnä Ruotsista ja Saksasta. Taloudellisen asemansa vuoksi kirjapainojen omistajat olivat huomattavassa asemassa kassojen perustamisessa.

Suomen vanhin ammattiosasto on 1869 perustettu Helsingin Kirjatyöntekijäin Yhdistys, aluksi Kirjaltajain Lukuyhdistys. Kirjaltajain toiminta keskittyi aluksi lähinnä jäsenistön henkisen sivistyksen ylläpitoon. Yhdistyksen päämääränä oli "valmistaa jäsenilleen tilaisuus keskinäiseen hyödylliseen ja huvittavaan seurusteluun, jossa esiintyy pääasiassa lukua, laulua, musiikkia ja esitelmiä". Nykyaikaiseksi ammattiosastoksi lukuyhdistys muuttui 1885, kun yhdistyksen hallinta siirtyi työnjohtajilta työntekijöille. Aikaisemmin toiminnasta olivat vastanneet lähinnä työnantajat ja työnjohtajat, faktorit.

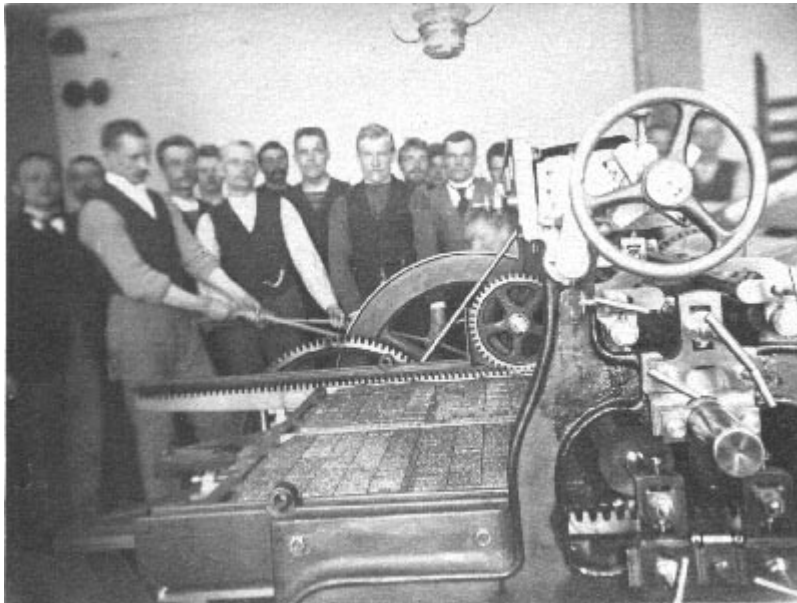

Ensimmäiset kirjatyöntekijäin lehdet olivat käsinkirjoitettuja. Niitä ilmestyi ajoittain 1860-luvulta alkaen. Lehtiä luettiin ääneen yhdistysten kokouksissa ja muissa tilaisuuksissa. Helsingin Kirjainpainajain Yhdistys aloitti vuoden 1893 huhtikuussa julkaista Gutenberg-lehteä, josta tuli Suomen Kirjaltajaliiton äänenkannattaja vuonna 1897.

Suomen Kirjansitojaliiton äänenkannattajana ilmestyi vuosina 1907-1910 Kirjansitoja. Lehden ilmestyminen lopetettiin edustajakokouksen päätöksellä, koska liiton taloudellinen asema ei tuolloin ollut paras mahdollinen.

oli yhdistykset perustettu Helsingin lisäksi Turkuun, Kuopioon, Tampereelle ja Viipuriin.

Painokonetta pyöritetään käsin Työvään Sanomalehti Oy:n kirjapainossa viranomaisten katkaistua sähkönjakelun ns. Kurikka-mielenosoitusten takia vuonna 1899. Matti Kurikka oli lyhyen aikaa Työmies-lehden päätoimittaja ja lehteä painettiin Työvään Sanomalehti Oy:n painossa.

Oululaisia kirjaltajia vappukuvassa 1904. Kirjaltajat käyttivät mustaa samettista ammatilakkia, jota koristi hopeinen kirjanpainajavaakuna. Lakkia käytettiin juhlatilaisuuksissa. Vähitellen lakin käyttö hiipui ja sitä käytettiin vain vappuna. Vuoden 1905 suurlakon jälkeen käyttö loppui kokonaan. Suomessa ensimmäistä työväenvappua viettivät 1890 Helsingin kirjatyöntekijät tekemällä retken Korkeasaareen.

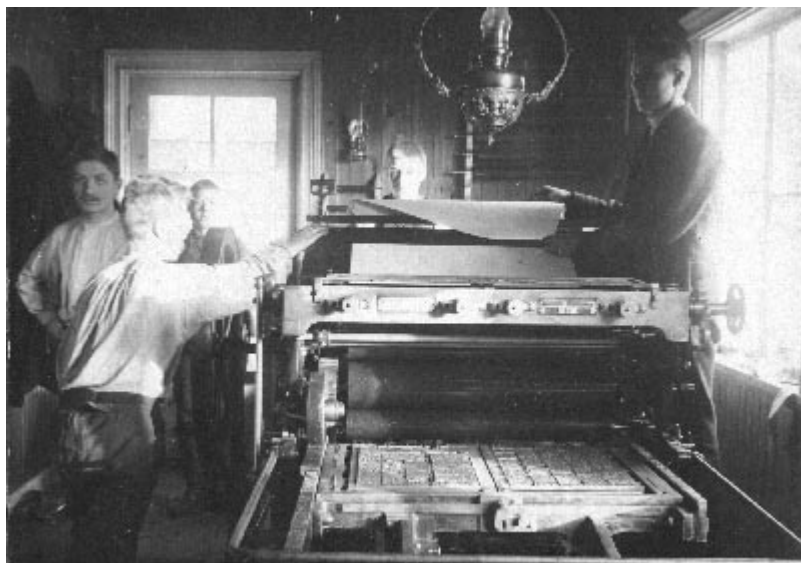
YHTEISEN LIITON PERUSTAMINEN

Nykyaikainen ammattiyhdistysliike alkoi Suomessa kirjatyöntekijöiden järjestäytymisestä palkka- ja työehtojensa parantamiseksi. Helsingin Kirjatyöntekijäin Yhdistyksen toimesta valmisteltiin perustettavalle liitolle sääntö ja yhdistys oli myös yhteydessä eri puolilla Suomea jo toimiviin kirjaltajayhdistyksiin.

Suomen Kirjaltajaliiton perustava kokous oli 18. - 20.8.1894 Helsingin yhdistyksen 25-vuotisjuhlien yhteydessä. Helsingin

vanhalla ylioppilastalolla pidettyyn kokoukseen olivat edustajansa lähettäneet Helsingin, Turun, Kuopion, Tampereen ja Viipurin yhdistykset. Lisäksi kokoukseen osallistui eri puolilla maata pidetyissä kirjaltajakokouksissa valittuja edustajia Hangosta, Jyväskylästä, Porvoosta ja Vaasasta. Merkittävistä kirjapainopaikkakunnista poissa oli vain Oulu.

Perustetun liiton sääntöihin otettiin mallia Ruotsista. Ne jätettiin senaatin vahvistettaviksi joulukuussa 1894. Viranomaiset kuitenkin viivyttivät sääntöjen vahvistamista, ja senaatti vahvisti ne vasta vuonna 1896. Suomen Kirjaltajaliiton varsinainen toiminta pääsi alkamaan 1.1.1897. Vuoden lopussa liiton kuului 13 paikkakunnan kirjaltajayhdistykset, joissa jäseniä oli yhteensä 493.

Työläinen-lehden kirjapaino Porvoossa 1913. Painokonetta väännetään käsin öljylamppujen valossa.

Työläinen-lehden kirjapaino Porvoossa 1913. Käsinalotojat kastiensa ääressä. Työtilat näyttävät olleen matalat ja pimeät.

TYÖTTÖMYYSKASSA SYNTYY

Maamme vanhin työttömyyskassa on Suomen Kirjaltajain Matka- ja apurahasto, nykyinen Suomen Kirjatyöntekijäin Työttömyyskassa. Se perustettiin 1884. Tarkoituksena oli

avustaa työttömiä kirjatyöntekijöitä työhaussa. Työttömyysavustuksia ryhdyttiin jakamaan 1901. Myöhemmin toiminta laajeni työnvälitykseen sekä vanhuus- ja työkyvyttömyysapuun.

Suomen Kirjaltajaliiton ensimmäinen varsinainen edustajakokous Helsingissä vuonna 1899. Kokousedustajat kuvattuina Kaisaniemessä. Varsinainen edustajakokous pidettiin palokunnantalon voimistelusalissa.

ENSIMMÄINEN TYÖEHTOSOPIMUS (1900)

Suomen Kirjaltajaliiton ensimmäisessä varsinaisessa edustajakokouksessa Helsingissä vuoden 1899 elokuussa tärkeimmäksi tavoitteeksi asetettiin työehtosopimuksen - tai kuten sitä tuolloin nimitettiin, palkkaustariffin - saaminen kirjapainoalalle. Edustajakokouksen päätöksellä tarkistettu sopimusesitys lähetettiin työnantajille lokakuussa. Vastaukset pyydettiin 20.12. mennessä. Samaan aikaan työnantajat valmistelivat oman keskusjärjestönsä perustamista.

Sopimusneuvottelut aloitettiin aivan vuoden 1899 lopulla. Vuoden 1900 tammikuun aikana oli käsiteltävä sekä Kirjaltajaliiton että työnantajapuolen sopimusehdotukset. Alkuvuodesta Kirjaltajaliitossa valmistauduttiin lakkoon ja helmi- ja maaliskuun vaihteessa kirjaltajat alkoivat sanoutua irti työpaikoistaan. Työnantajat vastasivat julistamalla työsulun.

Kirjaltajien piirissä alkoi maaliskuussa voimistua kanta, että työnantajien esitys pitäisi hyväksyä. Perusteluina olivat mm. palkkauksessa saavutettavat edut ja liiton vähäiset taloudelliset resurssit lakon alkaessa. Valtakunnallinen palkkatariffi astui voimaan 1.4.1900. Se oli ensimmäinen valtakunnallinen työehtosopimus Suomessa ja koski latojia ja painajia. Sopimuksen valmistelussa käytettiin hyväksi muista Pohjoismaista saatuja kokemuksia ja liiton keräämiä tietoja työoloista.

Työehtosopimuspolitiikkaa on noudatettu siitä lähtien lukuunottamatta lyhyttä katkosta vuonna 1918. Tuolloinkin sopimus oli periaatteessa voimassa, mutta työnantajat eivät sitä halunneet noudattaa.

Työväen Sanomalehti Oy:n kirjapainon sitomon tyttöjä vuonna 1915.

KIRJANSITOJAT JÄRJESTÄYTYVÄT

Kirjansitojain ammattiyhdistystoiminta alkoi 1880-luvun lopulla. Suomen Kirjansitojain Liittoa ryhdyttiin perustamaan 1896. Ensimmäinen koko maata käsittävä kirjansitojien kokous pidettiin Tampereella kesäkuussa 1901. Toinen epävirallinen kokous pidettiin Helsingissä 1902, mutta sen jälkeen näyttää toiminta lamaantuneen. Hiljaiseloa jatkui vuoteen 1906 saakka, jolloin liiton säännöt saatiin vahvistettua monien vaiheiden jälkeen.

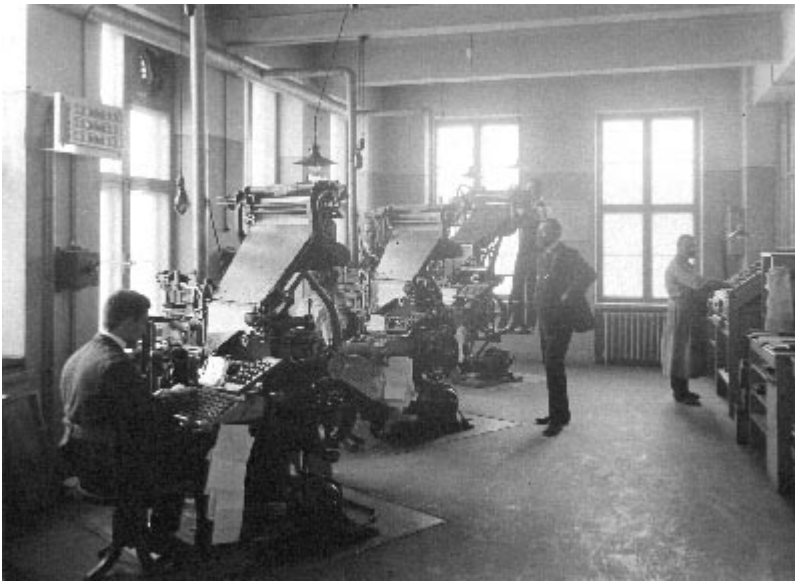
Ensimmäinen kirjansitojia koskeva työehtosopimus solmittiin vuonna 1906 ja astui voimaan heti vuoden 1907 alussa. Se seuraili pääpiirteissään kirjaltajien sopimusta. Huomattavaa on, että kirjansitoijat pyrkivät heti koko maan kattavaan sopimukseen.

AMMATILLISEN KESKUSJÄRJESTÖN PERUSTAMINEN

Pitkään kytenyt tyytymättömyys purkautui Venäjällä syksyllä 1905 koko valtakunnan lamauttaneeseen suurlakkoon. Suomessa suurlakko alkoi lokakuun lopulla ja kesti viikon. Työväenliikkeellä oli keskeinen rooli lakon johdossa. Se vaati mm. yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta sekä yksikamarista eduskuntaa.

Suurlakko oli henkinen murros. Se innosti työväestöä järjestäytymään. Perustettiin uusia puolueosastoja, ammattiosastoja ja -liittoja. Kirjaltajaliiton osastojen ja jäsenten määrä oli vuosisadan ensimmäisinä vuosina tasaisesti. Tuhannen jäsenen raja ylitettiin juuri suurlakkovuonna. Osastoja liittoon kuului tuolloin 26.

Ammattiliittojen välistä yhteistoimintaa oli kehitettävä. Kirjaltajat ja kirjansitoijat olivat 1907 mukana perustamassa ammatillista keskusjärjestöä Suomen Ammattijärjestöä (SAJ). Keskusjärjestön tehtäväksi määriteltiin järjestäytymisen edistäminen, tietojen kokoaminen, julkaisutoiminta ja jäsenjärjestöjen avustaminen.

Turun Kirjapaino ja sanomalehti Oy:n kirjapainon konelatojat. Oikealla seisoo yksinäinen käsinlatoja kastin ääressä. Kuva on 1900-luvun ensimmäiseltä vuosikymmeneltä.

VALTAKUNNALLINEN TYÖTAISTELU 1911

Kirjaltajaliitto oli vuonna 1906 solminut viisivuotisen sopimuksen, jonka pituus epävakaisina aikoina todettiin haitalliseksi. Vuoden 1908 edustajakokouksessa tavoitteeksi asetettiin lyhyempi sopimuskausi. Lisäksi kirjaltajat vaativat viikko- ja kuukausipalkan säilyttämistä, korotuksia palkkoihin ja rajoituksia työaikaan. Työnantajien esityksessä vuodelta 1910 palkkoja esitettiin korotettavaksi huomattavasti Kirjaltajaliiton esitystä vähemmän.

Suurin periaatteellinen erimielisyys lienee ollut palkanmaksuperusteet. Työnantajien esityksessä lähdettiin siitä, että viikko- ja kuukausipalkoista siirryttäisiin tuntipalkkukseen. Vuoden 1910 joulukuussa Kirjaltajaliitto jätti työnantajapuolelle viimeisen esityksensä, jossa se perääntyi melko pitkälle alkuperäisistä vaatimuksistaan. Työnantajat pitivät kuitenkin kiinni omasta esityksestään.

Valtakunnallinen lakko alkoi 1.1.1911 ja se kesti yli kolme kuukautta. Lakosta muodostui Kirjaltajaliitolle taloudellisesti erittäin raskas. Liiton omat varat riittivät lakkoavustuksiin noin kuukauden ajaksi. Ulkomaisin varoin lakkoa rahoitettiin miltei kaksi kuukautta.

Lakko epäonnistui vaikka järjestäytyneiden työntekijöiden lakkorintama pysyikin koko ajan sisäisesti ehjänä. Lakon murtamiseen käytettiin kotimaista ja ulkomaista rikkurityövoimaa. Lakon aikana kirjapainojen omistajat olivat yhteistoiminnassa ja sanomalehdet ilmestyivät. Aikaisemmin käytössä ollut viikko- ja kuukausipalkkajärjestelmä menetettiin ja siirryttiin tuntipalkkukseen. Maksu tuli vain tehdyistä tunneista.

Kirjansitojat vaativat parempia palkkoja ja lyhyempää työaika. He olivat lakossa kirjaltajia pidempään. Tosin menestymisen mahdollisuutta ei ollut kirjaltajien lakon epäonnistuttua.

Turkulaisia kirjapainoalan lakkolaisia yhteiskuvassa alkuvuodesta 1911.

SOVINTO-OIKEUS

Kirjapainoalalle tuli sovinto-oikeus 1911 sovitteluun työntekijöiden ja työnantajien edustajien ja puolueeton puheenjohtajan kanssa. Sovinto-oikeuden perustaminen piti merkittäväällä tavalla yllä työrauhaa ja poisti hankauskohtia työmarkkinajärjestöjen välisistä suhteista.

Kirjalliset menivät aikanaan työrauhan soveltamista koskeviinkin käytännöissään pidemmälle kuin voimassa ollut lainsäädäntö. Välimiemenettelyä koskeva lainsäädäntö astui voimaan vasta 1920-luvulla ja työtuomioistuin perustettiin vasta toisen maailmansodan jälkeen.

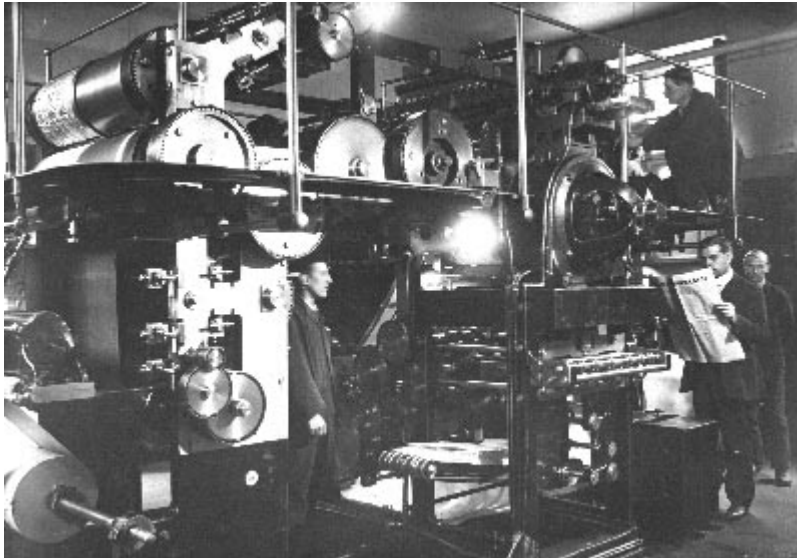
Kemigrafiklubin perustajajäsenet ryhmäkuvassa. Klubi perustettiin vuonna 1909 Helsingin Litografiseuran alaosastoksi, joka puolestaan liittyi alaosastoksi Helsingin Kirjallisten Yhdistyksen.

YHDEKSI TYÖNTEKIJÄJÄRJESTÖKSI

Kivipainajat, kivipiirtäjät ja kemigrafit muodostivat kirjapainoteollisuudessa pienen ryhmän, jolla ei juuri ollut vaikutusta ammattiyhdistystoiminnan kehittämisessä 1880- ja 1890-luvulla. Helsingin Litografiseura perustettiin vuonna 1900 ja se ei kuulunut Kirjallisten Yhdistykseen. Yhdistys keskittyi aluksi ammattitaidon, yleissivistyksen ja "hyvän toverihengen"

kehittämiseen sekä huvien järjestämiseen. Vuonna 1905 näkyi litografiyhdistyksen toiminnassa selvä muutos ammattiyhdistykselle tunnusomaiseen suuntaan. Tuolloin Helsingin Litografinen Yhdistys liittyi Kirjaltajaliittoon. Huomautettakoon, että vuonna 1910 litografit liittyivät Helsingin Kirjaltajayhdistyksen alaosastoksi.

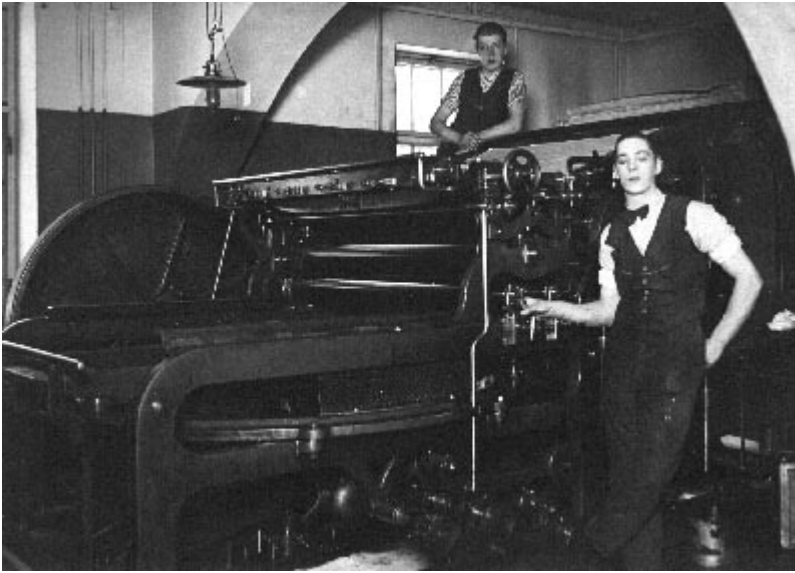
Kirjansitojain Liitto lopetti toimintansa ja sen jäsenet liittyivät Kirjaltajaliittoon 1914. Liiton nimeksi otettiin Suomen Kirjatyöntekijäin Liitto. Tästä lähtien graafisella alalla on ollut vain yksi työntekijäjärjestö.

Suomen Sosialidemokraattia painetaan uudella Vomag-sanomalehtirotaatiolla Työväen Kirjapainossa Helsingissä 1929.

Eteenpäin-lehden latomo Kotkassa mahdollisesti vuonna 1929.

Työn Voiman kirjapaino Jyväskylässä 1930-luvulla. Kuvassa tuntemattomaksi jääneet offsetpainaja (etualalla) ja koneapulainen.

VALKOISESSA SUOMESSA

Venäjän keisarikunta mureni 1917 vallankumousten melskeeseen. Liikehdintä ulottui Suomeenkin. Maassa oli laajoja lakkoja ja elintarvikkeista oli puutetta.

Vuoden 1918 kansalaissodan seurauksena työväenliike oli lyöty. Monet Kirjatyöntekijäin Liiton jäsenistä saivat osakseen vapausrangaistuksen tai peräti kuolemantuomion. Toiminta kuitenkin alkoi hiljalleen elpyä. Kokoontumiskielto ei koskenut esim. voimisteluharjoituksia.

Työväenliikkeen asema tosin oli ajoittain kovin tukala, sillä työnantajat suhtautuivat kansalaissodan jälkeen ammattiyhdistysliikkeeseen ylimielisesti. Järjestöjä lakkautettiin ja järjestäytyneitä työntekijöitä syrjittiin. Työnantajat pitivät "mustia kirjoja" työntekijöistään ja suhtautuivat työehtosopimusjärjestelmään kielteisesti lähes poikkeuksetta.

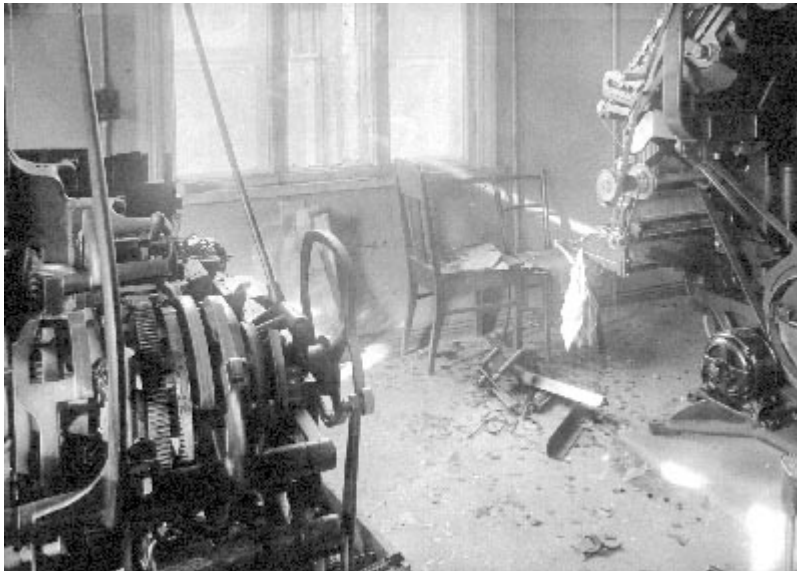
Ammattiyhdistysliike oli sisäisesti hajanainen. Liike oli jakautunut sosialidemokraatteihin ja kommunisteihin. SAJ liukui kommunistien käsiin ja lopulta lakkautettiin kommunistilakien perusteella 1930. Kirjatyöntekijäin Liitto erosi SAJ:sta ennen sen lakkauttamista.

Sosialidemokraatit perustivat 1930 Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton (SAK), joka loi suhteet länsimaiseen ammattiyhdistysliikkeeseen. Suomen Kirjatyöntekijäin Liitto liittyi SAK:oon 1932.

1930-luvun lopulla pyrkimyksenä oli saada yhä useammat kirjateollisuuden ammatit työehtosopimuksen piiriin. 1930-luvun lopulla Suomen Kirjatyöntekijäin Liitto oli SAK:n toiseksi suurin ammattiliitto Metallityöväen Liiton jälkeen.

Aikakauden olot huomioiden on merkittävää, että kirjatyöntekijöiden ammatillinen järjestötoiminta jatkui keskeytyksettä, liiton sisäinen eheys säilyi ja työehtosopimusjärjestelmä toteutui katkoksitta työntekijäpuolen ollessa tasavertainen neuvotteluosapuoli työnantajapuolen kanssa. Valtakunnalliset työehtosopimukset yleistyivät

Suomessa vasta viime sotien päätyttyä, lähes 50 vuotta kirjatyöntekijäin ensimmäisen työehtosopimuksen jälkeen

Oy Kirjapaino Ab:n paino lapualaisten pommin jäljiltä toukokuussa 1931.

LAPUAN LAKI

Kirjapainojen tuhoaminen on perinteisesti kuulunut sananvapauden rajoittamista haluavien piirien toimintamuotoihin. Vaasaan 1906 perustetussa Oy Kirjapaino Ab:ssa painettiin 1920-luvun lopussa jyrkän vasemmistolaista Työn Ääni -lehteä. Tämä ei miellyttänyt äärioikeistoa. Kirjapaino rikottiin maaliskuussa 1930. Saman vuoden kesäkuussa lehti kiellettiin kommunistisena.

Oy Kirjapaino Ab siirtyi sosialidemokraattien haltuun ja siellä ryhdyttiin painamaan Pohjanmaan Kansa -lehteä. Ensimmäisen näytenuumeron ilmestymisen jälkeen toukokuussa 1931 kirjapainoa vastaan tehtiin pommiattentaatti. Asialla olivat jälleen lapuanliikkeen kannattajat.

SOTAVUODET

Talvi- ja jatkosota sekä Lapin sota vuosien 1939 ja 1945 välisenä ajan olivat suomalaisille erittäin suuri henkinen ja aineellinen ponnistus. Kaikilta yhteiskuntaluokilta vaadittiin uhrauksia ja yhteisiä ponnisteluja.

Suuren taakan joutui kantamaan rintamalla taistelevat sotilaat. Talvi- ja jatkosodan aikana rintamalla kaatui yhteensä 175 Kirjatyöntekijäin Liiton jäsentä.

Tavanomaisia työehtosopimuksia ei poikkeuksellisten olojen vuoksi sota-aikana tehty. Yli puolet kirjatyöntekijöistä oli sotapalveluksessa. Maassa oli työvelvollisuus ja lakko-oikeutta ei ollut. Palkkojen, elintarvikkeiden, raaka-aineiden ym. säännöstely oli voimassa vuosien 1941 ja 1955 välisenä aikana. Lisäksi erikoisolossa lehdistöä ja muita painotuotteita sensuroitiin.

Sota-ajan olosuhteista johtuen merkittävä vastuu lankesi myös kotirintaman osalle. Koska asekuuntoiset miehet oli kutsuttu asepalvelukseen, miesten osuus työntekijöistä laski. Näin

naisten panos teollisuuden pyörittäjänä muodostui erittäin tärkeäksi. He korvasivat miehiä kirjapainoissa, kuten muillakin teollisuuden aloilla..

"Tammikuun kihlaus" 23.1.1940. Työnantajat tunnustivat ammattiyhdistysliikkeen tasavertaiseksi neuvottelukumppaniksi.

SODAN JÄLKEINEN TILANNE

Sodan jälkeen elettiin jälleenrakennuksen ja säännöstelyn aikaa, karjalainen siirtoväki oli asutettava ja sotakorvaukset maksettava. Poliittinen tilanne muuttui. SKP:n toiminta tuli lailliseksi ja SKDL perustettiin.

Työväenliikkeen asema suomalaisessa yhteiskunnassa vahvistui sotavuosina. Sen edustajat olivat hallitusvastuussa. Ammattiyhdistysliikkeen asema tunnustettiin virallisesti. Rauhan tultua liikkeestä tuli keskeinen tekijä poliittisessa elämässä.

Vuosina 1944-1948 solmituissa työehtosopimuksissa vuosiloma- ja sairausaikaedut paranivat. Näiden parannusten taustana olivat 1946 säädetyt työelämää koskevat lait. Palkkasäännöstelyn vuoksi palkat eivät juuri nousseet.

Vaasalaisten kirjaltajien lakkokokous 2.3.1949 Vaasan työväentalon

juhlasalissa.

TOINEN VALTAKUNNALLINEN TYÖTAISTELU 1949

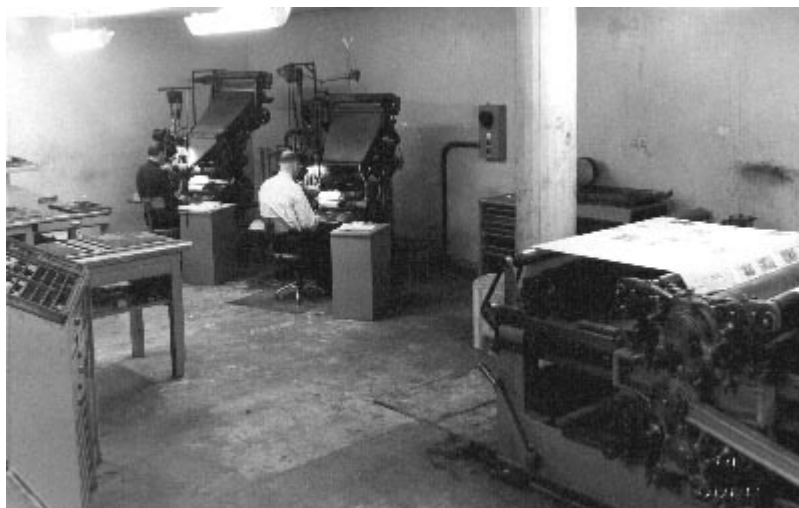
Seuraava varsinainen kirjapainoalan valtakunnallinen työtaistelu vuoden 1911 lakon jälkeen oli maaliskuussa 1949. Tosin 1917 oltiin oltu lakossa osana laajaa valtakunnallista lakkoliikehdintää. Vuoden 1949 kirjapainoalan lakko kesti 18 päivää. SAK:n antaman lakkoluvan mukaan osa liiton jäsenistä oli työssä ja valtaosa lakossa. Tästä aiheutui lakon jälkeen kiistaa jäsenistön keskuudessa.

Kirjatyöntekijäin Liiton tärkein tavoite oli siirtyminen tuntipalkkajärjestelmästä viikkopalkkaan. Neuvottelut uudesta työehtosopimusjärjestelmästä käynnistyivät tammikuussa 1949. Tuolloin liiton jäsenistä kuitenkin runsas kolmannes työskenteli jo viikko- tai kuukausipalkalla, mutta työnantajapuoli ei halunnut kokonaisuudessaan luopua tuntipalkkajärjestelmästä. Työehtosopimusneuvottelut katkesivat helmikuussa ja valtakunnallinen lakko alkoi maaliskuun 1. päivänä.

SAK:n antamassa lakkoluvassa lakon tavoitteeksi oli määrätty palkanmaksujärjestelmä uudistaminen, ei palkankorotukset. Lakon piiristä oli vapautettava yritykset, jotka jo noudattivat viikko- ja kuukausipalkkajärjestelmää. Niinpä ensimmäisen lakkopäivän jälkeen töihin palasi noin 1700 kirjatyöntekijää, kun noin 7400 työntekijää jäi edelleen lakkoon.

Lakon kestänyttä kaksi viikkoa saatiin lakon sovittelijalta välitysehdotus, jossa viikkopalkkajärjestelmä hyväksyttiin. Kirjatyöntekijäin Liiton liittotoimikunta piti liian ylimalkaisena. Pahimman epäkohdan katsottiin olevan palkankorotusnumeroiden puuttuminen. Koska SAK oli lakkoluvassaan ehdottomasti kieltänyt palkankorotuksiin pyrkimisen lakon avulla, liittotoimikunta päätti kiivaiden keskustelujen jälkeen suositella sovintoesityksen hyväksymistä ja lakon lopettamista.

Jäsenäänestyksen perusteella enemmistö olisi ollut lakon jatkamisen kannalla. Työssä olleiden jäsenten äänestystuloksen ei kuitenkaan annettu vaikuttaa päätökseen. Näin ollen liittotoimikunta päätti lopettaa lakon. Suuri periaatteellinen voitto saavutettiin vuonna 1911 menetetyin viikkopalkkaperiaatteiden uudelleentoteutumisella.

Linotype-latojat työskentelevät Pohjolan Työn kirjapainossa Oulussa

vuonna 1954.

PUOLUEPOLIITTINEN KAMPPAILU AMMATTIYHDISTYSLIIKKEESSÄ 1940-LUVUN LOPUSSA

Kirjatyö-lehdessä korostettiin useaan otteeseen työväen yhteistoiminnan välttämättömyyttä ja tuomittiin ammattiyhdistysliikkeessä ilmenevä poliittinen rikkinäisyys. Kirjatyöntekijäin Liitto vaati, että sen oli pysyttävä puhtaasti ammatillisena järjestönä. Sodan jälkeiset sisäiset ristiriidat onnistuttiin voittamaan kirjatyöntekijöiden piirissä.

1951 solmittiin ns. linnarauha, jonka aikana luovuttiin lakoista ja palkankorotuksista. Tarkoituksena oli markan vakauttaminen.

Turun Kirjatyöntekijäin Yhdistyksen jäsenet osallistuivat lakkomarssille Turussa yleislakon aikana maaliskuussa 1956.

YLEISLAKKO 1956

Hintojen ja palkkojen säännöstely loppui vuoden 1955 lopussa. Maataloustuottajain Keskusliitto MTK päätti korottaa maataloustuotteiden hintoja tammikuussa 1956. SAK vastasi tähän esittämällä Suomen Työnantajain Keskusliitolle STK:lle palkankorotusvaatimuksen hintojennousun korvaamiseksi palkansaajille. STK oli valmis neuvottelemaan, mutta torjui yleisen palkankorotuksen. Neuvottelut katkesivat. Tilanne johti helmikuussa siihen, että SAK:n valtuusto teki päätöksen yleislakon aloittamisesta maaliskuun 1. päivänä.

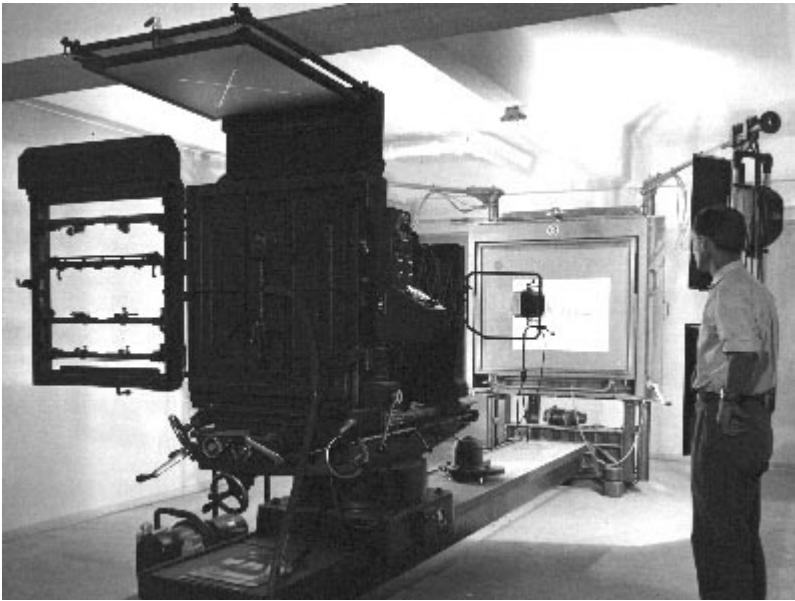
Kirjatyöntekijät olivat mukana yleislakossa, mutta työtaisteluun jouduttiin graafisen teollisuuden neuvottelutilanteen vuoksi. Jo neuvottelujen alkuvaiheessa oli liittojen välillä periaatteellisia erimielisyyksiä uusien ammattinimikkeiden palkkamääräyksistä, jotka sisältyivät kirjatyöntekijöiden tekemään muutosesitykseen. Koska neuvottelut eivät edenneet, työriitojen sovittelijalle esitettiin uhkavaatimus koko maata käsittävän

graafisen teollisuuden lakon alkamisesta 5. päivänä maaliskuuta.

Yleislakon puhjettua myös kaikki kirjatyöntekijät lopettivat työskentelynsä. Lakon ulkopuolelle jäivät SAK:n ohjeiden mukaisesti keskusjärjestön tiedonantolehdet, joita ilmestyi lakon ensimmäisinä päivinä, ja Palkkatyöläinen. Lakkorikkureita esiintyi vähän. Yleislakon aikana ei graafisessa teollisuudessa neuvoteltu.

Kun yleislakon osalta päästiin ratkaisuun maaliskuun 19. päivänä, ei kirjatyöntekijöiden lakko vielä päättynyt. Työriitojen sovittelija jätti Kirjatyöntekijäin Liiton edustajille sovintoesityksen maaliskuun 22. päivänä. Tähän oli vastattava joko myönteisesti tai kielteisesti. Mielenpiteet jyrkästi kahtia jakaneen, vilkkaan keskustelun jälkeen liittoneuvosto teki päätöksen sovintoesityksen hyväksymisestä ja lakon lopettamisesta.

Sovintoehdostuksen hyväksyminen merkitsi SAK:n yleislakolla ajaman 12 markan tuntipalkan korotuksen lisäksi palkkojen nostamista 4 prosenttiyksiköllä. Tämä oli yhden prosenttiyksikön suurempi kuin yleislakon lopettamissopimuksessa hyväksytty linja.

Offset-kamera Kulutusosuuskuntien Keskusliiton kirjapainossa Helsingissä vuonna 1957.

Graafisen teollisuuden kuusivuotisen työraahasopimuksen allekirjoitustilaisuus joulukuussa 1956. Edessä istumassa vasemmalta lukien Vilho Silfvenius, Yrjö Peltomaa, Aarne Koskinen, Erkki Nissilä, Eero Corell, Olli Calonius, Risto Kavanne ja H. O. Ylikangas. Takana seisomassa Erkki Peltonen, Allan Viranko, Risto Särkilahti ja Kaj Karring. Valokuva: Erkki Laitila.

TYÖRAUHASOPIMUS 1956

Ensimmäinen ja pitkäikäisin graafisen teollisuuden työraahasopimuksista solmittiin joulukuussa 1956 saman vuoden maaliskuussa käydyn yleislakon jälkeisessä tilanteessa. Mallia otettiin Ruotsista, missä työntekijöitä hyvitetiin työraahasopimuksesta mm.vuosiloman pidennyksellä. Tavoitteena oli Suomessakin aikaansaada pidempiaikainen runkosopimus, jotta työtaisteluilta vältyttäisiin ja palkkaerimielisyydet ratkaistaisiin molempia osapuolia sitovasti puolueettoman elimen päätöksellä.

Kirjatyöntekijäin Liiton ja Graafisen Teollisuuden Työnanatajaliiton GTT:n väliset työehtosopimus- ja palkkaneuvottelut käynnistyivät marraskuussa 1956. Käytyjen neuvottelujen tuloksena allekirjoitettiin joulukuun 12. päivänä työraahasopimus, sopimus tes-muutoksista ja työnvälityssopimus. Palattiin ikään kuin 1920- ja 1930-luvun käytäntöön, johon kuuluivat indeksisopimus ja pitkä sopimuskausi. Palkankorotusjärjestelmä turvattiin elinkustannusten nousua vastaavaksi.

Työraahasopimus liittyy kirjatyöntekijäin työehtosopimuksen 8. pykälään, jonka mukaan työrauha graafisessa teollisuudessa on "ehdoton". Yleensä työrauhavelvoiten on "väljennetty" ja siten esim. tukilakot ovat mahdollisia. Työehtosopimukseen kohdistuva lakko ei väljennetyssäkään työrauhavelvoitteessa ole sallittua.

Ensimmäinen työraahasopimus päättyi vuonna 1963 ja sitä jatkettiin edelleen vuoteen 1967, jolloin graafisessa teollisuudessa käytiin kolme viikkoa kestänyt työtaistelu.

Laitosmiehiä koskeva työehtosopimus astui voimaan vuonna 1957. He tulivat Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton jäseniksi.

Kirjatyöntekijöiden työaika lyhennettiin yksivuorotyössä 45 viikkotuntiin, kaksivuorotyössä 44½ tuntiin vuonna 1959.

EHYT KIRJATYÖNTEKIJÄIN LIITTO AMMATTIYHDISTYSLIIKKEEN HAJAANNUKSESSA

Ammattiyhdistysliikkeen hajaannus oli yleislakon perua. SDP:ssa muodostui oppositio, jonka jäsenet olivat SAK:n johtavilla paikoilla.

SAK:n ja Kirjatyöntekijäin Liiton välinen kitka liittyi kiistaan SAK:n pääsihteerin erottamisesta sekä keskusliiton ajamaan epäedullisen palkka- ja talouspolitiikkaan. Kirjatyöntekijäin Liitto erosi SAK:sta vuonna 1958.

Suomen Ammattijärjestö (SAJ) perustettiin 1960. Kirjatyöntekijäin Liitto päätti seurata tilannetta keskusjärjestön ulkopuolella. Kirjatyöntekijäin Liitto liittyi vuonna 1962 SAJ:öön, jonka suhtautuminen keskitettyihin työehtosopimukseen oli lähellä liiton omaa kantaa.

Vuonna 1968 Kirjatyöntekijäin Liitto erosi SAJ:n jäsenyydestä ja osallistui erillisenä liittona ammattiyhdistysliikkeen eheyttämismeuvotteluihin. 17. - 18.6.1969 pidettiin nykyisen Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestön (SAK) perustava kokous.

Suomen Kirjatyöntekijäin Liitto osallistui aktiivisesti SAK:n eheyttämismeuvotteluihin. Liiton puheenjohtaja Erkki Nissilä kuvassa kuudes vasemmalta ja sihteeri Aarne Koskinen äärimmäisenä oikealla.

MUUTTUVA YHTEISKUNTA

1960-luvulla alkoi ensimmäinen suuri muutos suomalaisessa yhteiskunnassa. Pohjois- ja Itä-Suomen maaseudulta alkoi voimakas muuttoliike kaupunkiin. Pellot pantiin pakettiin ja lähdettiin työn perässä Etelä-Suomen taajamiin ja Ruotsiin. Maaltapako oli Euroopan nopeimpia. Taajamissa tarvittiin tehokkaita keinoja tulokkaiden vastaanottamiseen. Syntyi aluerakentaminen, jossa "gryndattiin" metsän keskelle kokonaisia kaupunginosia, "nukkumalähiöitä". Hyvinvointivaltion - sellaisena kuin me olemme sen oppineet tuntemaan - rakentaminen alkoi.

Vuoden 1967 lakon sovittelua. Valtakunnansovittelija Keijo Liinamaa äärimmäisenä vasemmalla, hänestä oikealle Erkki Nissilä, Aarne Koskinen, Sulo Kujala ja Ahti Pohjanhovi. Kirjatyöntekijäin Liiton puheenjohtaja Erkki Nissilä sai sydänkohtauksen neuvottelujen ollessa kiihkeimmillään ja joutui sairaalahoitoon. Hoitavan lääkärin kiellosta huolimatta Nissilä osallistui lakon lopettavan sopimuksen allekirjoitustilaisuuteen.

LAKKO 1967

Kirjatyöntekijäin Liiton päätavoite 1960-luvulla oli pyrkimys työajan lyhentämiseen. Tästä aiheutui kitkaa työnantajien kanssa. Kirjatyöntekijät halusivat siirryttävän 40 tuntiseen työviikkoon yhdellä kertaa, ei vähitellen. Se johti kolmiviikkoiseen lakkoon maaliskuussa 1967. Lakko sai tukea mm. Ruotsista, jonka graafisen alan ammattiliittojen edustajat saapuivat seuraamaan lakkotilannetta.

Lakon sovintoneuvotteluja käytiin tiiviisti useina päivinä. Valtakunnansovittelija Keijo Liinamaa jätti Kirjatyöntekijäin Liiton edustajille maaliskuun 22. päivänä välitysesityksen, jonka hyväksymistä liiton neuvottelijat suosittelivat. Liittoneuvosto kokoontui seuraavana päivänä ja päätti sääntöjen mukaan alistaa välitysehdotuksen jäsenäänestykseen.

Jäsenäänestyksen tuloksen perusteella liittotoimikunta valtuutti liiton edustajat allekirjoittamaan työtaistelun lopettamissopimuksen. Sopimus allekirjoitettiin valtakunnansovittelijan toimistossa 28. maaliskuuta.

Hyväksytyn työehtosopimuksen mukaisesti kirjapainoala siirtyi vuoden 1968 alusta lähtien ansiotasoa alentamatta viisipäiväiseen työviikkoon ensimmäisenä ammattialana Suomessa. Kirjapainoalalla otettiin käyttöön viikkopalkka, kun muilla aloilla oli voimassa tuntipalkka. Muilla teollisuuden aloilla 40 tuntiseen työviikkoon siirryttiin vasta vuoden 1970 alusta lähtien.

Graafisen Teollisuuden Työnantajaliiton ja Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton välisen työehtosopimuksen allekirjoitustilaisuus maaliskuussa 1963. Takana seisomassa vasemmalta lukien Kaj Karring, Matti I. Saarnilehto ja Risto Kavanne sekä Kirjatyöntekijäin Liiton edustajat Toive Suominen ja Ahti Pohjanhovi. Istumassa vasemmalta Åke Heiniö, Olli Calonius, Kirjatyöntekijäin Liiton puheenjohtaja Erkki Nissilä ja liiton sihteeri Arne Koskinen.

Paasipainon työntekijät äänestävät työehtosopimuksesta helmikuussa 1988. Valokuva: Kalevi Keski-Korhonen.

TYÖEHTOSOPIMUSPOLITIikka

1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa Kirjatyöntekijäin Liitto teki yhden vuoden pituisia työehtosopimuksia ja osallistui lyhyisiin, keskitettyihin työmarkkinaratkaisuihin. Kokemukset eivät kuitenkaan olleet myönteisiä.

Kirjatyöntekijäin Liitto on vetänyt omaperäistä työehtosopimuslinjaa 1970-luvun alusta alkaen. Vuonna 1972 liitto teki nelivuotisen työehtosopimuksen. Saman vuoden syksyllä ansiokehityksen havaittiin olleen niin hyvä, että palkkaneuvotteluja ei tarvinnut käydä.

Vuodesta 1979 lähtien sopimukset ovat olleet kolmevuotisia.

Liitto on irtautunut useasti keskitetyistä ratkaisuista, ensimmäisen kerran vuonna 1973. Omalla sopimuspolitiikalla on pyritty ratkaisemaan ja hoitamaan erityisesti graafisen alan teknisen kehityksen mukanaan tuomia ongelmia.

1970-luvun aikana graafisen teollisuuden työntekijöiden lomaetuja parannettiin. Vuoden 1976 työehtosopimuksen merkittäviä läpimurtoja olivat työntekijöiden talvilomaoikeuden ohella palvelusvuosilisäjärjestelmän käyttöönotto ja yritysdemokratiaa koskevan kehittämistyön aloittaminen. Palvelusvuosilisäjärjestelmällä pyrittiin pitämään tyytyväisenä pisimpään työsuhteessaan olleet kirjatyöntekijät.

Vuoden 1973 edustajakokouksessa liiton johto vaihtui. Lähtevän Erkki Nissilän tilalle uudeksi puheenjohtajaksi valittiin Aarne Koskinen. Valokuva: Kalevi Keski-Korhonen.

Liiton johto vaihtui seuraavan kerran vuoden 1981 edustajakokouksessa. Uudeksi liittosihteeriksi valittiin jaostosihteeriksi Pekka Lahtinen (vas.) ja uudeksi puheenjohtajaksi entinen liittosihteeriksi Pentti Levo. Liittoneuvoston puheenjohtajaksi valittu Jaakko Väisänen (oik.) onnittelee valittuja. Valokuva: Kalevi Keski-Korhonen.

LYHENEVÄ TYÖAIKA

Palkansaajien säännöllinen työaika on Suomessa lyhentynyt niin lainsäädännön kuin työmarkkinasopimusten myötä. Vuosityöaikaa ovat lyhentäneet viikkotyöajan lyheneminen ja vuosilomien kasvu. Historiallisesti katsoen tärkein lainsäädäntöteitse toteutettu ratkaisu oli vuonna 1917 säädetty laki 8-tuntisesta työpäivästä. Tärkein työmarkkinapoliittinen työaikaa koskeva ratkaisu oli vuosien 1966 ja 1970 välisenä aikana toteutunut sopimus viisipäiväisestä ja 40-tuntisesta työviikosta.

Osa-aikatyön lisääntyminen 1970- ja 1980-luvulla on ollut kansainvälinen ilmiö. Osa-aikaistuminen oli huomattavasti suurempaa naisten kuin miesten keskuudessa. Kansainvälisessä vertailussa osa-aikatyöntekijöitä oli Suomessa vielä 1980-luvulla vähemmän kuin muissa OECD-maissa keskimäärin.

Työttömyydestä on valitettavasti tullut pysyvä ongelma. Suomalaisen työttömyyden kehityksessä on 1970-luvun alun jälkeen kolme toisistaan erottuvaa jaksoa: 1970-luvun alkupuoli, vuosikymmenen loppupuolen lama ja sen jälkeinen 1990-luvun alkuun kestänyt korkeamman työttömyystason vakaa vaihe.

Suomen Sanomalehtimiesten Liitto, Suomen Kirjatyöntekijäin Liitto ja Graafisen Teollisuuden Työnantajaliitto allekirjoittivat joulukuussa 1977 puitesopimuksen näyttöpäätteiden käytöstä graafisen teollisuuden yritysten toimituksissa ja tekstinvalmistuksessa. Ns. kolmikantasopimuksen allekirjoittivat liittojen puheenjohtajat Antero Laine (vas.), Aarne Koskinen ja Turikka Laine.

VUODEN 1977 KOLMIKANTASOPIMUS

Syksyn 1977 neuvottelukierroksella palkankorotukset tulivat arvioitaviksi perinteiseen tapaan. Kirjatyöntekijöiden ansiokehitys osoittautui suotuisaksi. Suurin kiista tarkistusneuvotteluissa ei muodostunutkaan palkoista vaan tietokoneiden näyttöpäätteiden käytöstä.

Kirjatyöntekijäin Liitto ja Suomen Sanomalehtimiesten Liitto olivat päässeet keskenään yksimielisyyteen näyttöpäätteisiin ja tekstinvalmistukseen liittyvistä toimituksellisen ja tuotannollisen työn rajoista. Edellisenä keväänä oli Kirjatyöntekijäin Liiton,

Sanomalehtimiesten Liiton ja GTT:n kesken perustettu erityinen näyttöpäätetyöryhmä yhteisen sopimuksen laatimista varten.

Näyttöpäätetyöryhmässä päädyttiin sopimukseen, jonka mukaan näyttöpäätteiden hankkiminen ei oikeuttanut henkilökunnan vähentämiseen. Sopimus ei saanut pysyvästi astua niiden määräysten tilalle, jotka olivat irtisanomissuojasopimuksessa jo sovittu.

Marraskuussa 1977 hyväksytyllä kolmikantasopimuksella sovittiin kirjatyöntekijöiden, sanomalehtimiesten ja työnantajaliiton kesken uuden teknologian asemasta ja käytöstä graafisessa teollisuudessa. Tällainen sopimus lienee ainutlaatuinen maailmassa.

Lehden on jaettava, satoi tai paistoi. Valokuva: Kalevi Keski-Korhonen.

LIITTO LAAJENEE UUSILLE ALOILLE

Sanomalehtien varhaisjakajat siirtyivät Liikeliitosta Kirjatyöntekijäin Liittoon vuonna 1977. Siirtyminen tapahtui rauhassa ja perustui Kirjatyöntekijäin Liiton, Liikeliiton ja Postiliiton kesken syksyllä 1976 käynnistyneisiin neuvotteluihin. Siirtyminen koski noin 2000:ta Liikeliittoon järjestäytyntä jakajaa. Näistä suurimman osan arveltiin siirtyvän Kirjatyöntekijäin Liittoon ja loppujen Postiliittoon. Lehdenjakajien jäsenmäärä kääntyi kasvuun, kun järjestäytymisaste kohosi.

Jakajien uudelleen järjestäytyminen kirjatyöntekijöiden piiriin perustui liiton toteuttamaan teollisuusliittoperiaatteeseen. Tämän periaatteen mukaan työntekijän tuli järjestäytyä "siihen ammattiliittoon, johon työpaikan työntekijäin enemmistö kuului".

Graafiset Toimihenkilöt r.y. sai alkunsa Sanoma Osakeyhtiöstä. Yhtiön teollisuustoimihenkilöiden työpaikkaosasto päätyi suosittamaan toimihenkilöiden liittymistä Kirjatyöntekijäin Liittoon. Tästä käynnistyi prosessi, joka syyskuussa 1977 johti oman toimihenkilöyhdistyksen perustamiseen. Graafiset Toimihenkilöt r.y. sai vakiinnutettua toimintansa ja ja kasvatettua jäsenmääränsä sellaiseksi, että se saattoi harjoittaa

taloudellisesti itsenäistä yhdistystoimintaa. Yhdistykseen oli siirtynyt toimihenkilöitä usesta graafisen alan yrityksestä.

Graafiset Toimihenkilöt r.y. liittyi Kirjatyöntekijäin Liittoon syksyllä 1978. Molemmat ammattiryhmät - lehdenjakajat ja graafiset toimihenkilöt - saivat oman työehtosopimuksensa 1979 sekä edustajansa mm. liittotoimikuntaan ja -neuvostoon 1981.

Toimihenkilöyhdistyksen liittyminen Kirjatyöntekijäin Liittoon merkitsi teollisuuden toimihenkilöiden järjestäytymistä ensimmäistä kertaa SAK:laiseen ammattiliittoon.

JÄSENISTÖN KEHITYS

Kirjatyöntekijäin Liiton jäsenmäärä pysyi yhteiskunnalliseen murrosvuoteen 1917 asti suhteellisen pienenä. Ammatillinen herääminen alkoi osittain Venäjän maaliskuun vallankumouksen synnyttämän yleisen radikalisoitumisen ansiosta, osittain kirjatyöntekijäin oman, kesällä 1917 sattuneen työtaistelun johdosta. Tämä johti siihen, että entistä useammin kirjatyöntekijät liittyivät omaan järjestöönsä.

1920- ja 1930-luvulla liiton jäsenmäärän kehitys oli vaihtelevaa. Vuonna 1926 ylitettiin 3000 jäsenen raja. Lama-aikana jäsenistön määrä pieneni, kunnes 1933 alkoi uusi nousu, jonka talvi- ja jatkosota luonnollisesti pysäytti. Vuodesta 1950 lähtien liiton jäsenmäärä on kasvanut nykypäiviin asti käytännöllisesti katsoen jatkuvasti, erityisen tuntuvasti 1960- ja 1970-luvulla.

1990-luvun ensimmäisen puoliskon taloudelliseen taantumaan liittyvä uusi ilmiö on ollut kiinnostus liiton jäsenyyttä kohtaan. Tämän taustalla on epävarmuus tulevast.

NAISISTUVA "MIESTEN ALA"

Suurin Kirjatyöntekijäin Liiton jäsenkentässä tapahtunut muutos on se, että liitosta on tullut naisvaltainen ammattijärjestö. Ilmiö on samansuuntainen muillakin ammattialoilla. Teollistumisen naisistuminen on ollut prosessi, johon ammattiliitot ovat voineet vaikuttaa erittäin vähän.

Naisten suhteellisen osuuden kasvu ei ole ollut mikään lainalainen, yhteen suuntaan tasaisesti kulkeva prosessi. Aaltoliikettä on kumpaankin suuntaan. 1920-luvulla naisten osuus Kirjatyöntekijäin Liiton jäsenistöstä laski käytännöllisesti katsoen koko vuosikymmenen ajan. Kun vuonna 1920 naisten suhteellinen osuus liiton jäsenistöstä oli 38 , oli se vuonna 1934 pohjalukemissa, vain 27 .

1930-luvun puolivälistä alkoi naisten osuuden uusi nousu, ja uusi huippu saavutettiin sotavuosien jälkeen vuonna 1947. Tuolloin naisia oli liiton jäsenistöstä miltei puolet, 49 .

1950-luvulla alkoi miesten osuuden uusi kasvu. Vuonna 1969 naisten suhteellinen osuus jäsenistöstä oli enää 40 . 1970- ja 1980-luvut ovat olleet "naisten vuosikymmeniä". Taitekohta oli vuosi 1979, jolloin liiton jäsenistöstä ensimmäistä kertaa

enemmistö oli naisia.

1970-luvun alusta 1990-luvun alkuun naisten suhteellinen osuus Kirjatyöntekijäin Liiton jäsenistä on kasvanut 12 - yksikköä. Kun miesjäsenistö vuosien 1970 ja 1991 välillä kasvoi 1,5-kertaiseksi, kasvoi naisjäsenistön määrä 2,5-kertaiseksi.

Sivuntaittoa tietokoneella. Mikä aikaisemmintehtiin painossa, tehdään nykyisin lehtien toimituksissa. Graafisen alan tekninen kehitys on muuttanut työnkuvia ja hämärtänyt aikaisemmin selkeitä ammattirajoja. Valokuva: Kari Hulkko.

MUUTTUVA JA KEHITTYVÄ PAINOTEKNIikka

Graafisessa teollisuudessa teknologian muutos on 1960-luvulta lähtien ollut kovaa ja se jatkuu edelleen. Eriyisen rajuna muutos koettiin 1970-luvulla varsinkin lehtitaloissa. Muutoksen hallinta on vaatinut työmarkkinaosapuolilta sekä graafisen teollisuuden yritysten johdon ja työntekijöiden välisiltä suhteilta hyvin paljon.

Kirjapainoammattilaisten ammatit ovat 1960-luvun lopulta lähtien vanhentuneet nopeasti. Kohopainanta on korvautunut offsetpainannalla, koneladonta valoladonnalla. Tuotanto on tietokoneistunut ja automatisoitunut. Tekstin- ja kuvankäsittely ovat yhdistyneet. Julkaisujen taitto tapahtuu tietokonepohjaisesti.

Tekninen kehitys on perusteellisesti mullistanut perinteiset työtehtävät ja hämärtänyt aiemmin selkeitä ammattirajoja niin alan sisällä kuin sen ulkopuolellakin. 1980-luvun alussa jotkut kirjatyöntekijät olivat saattaneet kouluttautua uudelleen muutamaan kertaan.

Teknologinen muutos on ollut nopeaa myös 1980- ja 1990-luvulla. Muutos tapahtui graafisen alan yrityksissä, muutoksenhallinnan puitteet luotiin liittojen välillä. Kirjatyöntekijäin Liiton strategiana on ollut olla estämättä teknologian muutoksia. Vastapainoksi se on halunnut jäsenistölleen mahdollisuudet kouluttautua uudelleen ja mahdollisimman hyvät takeet korkeasta työllisyydestä.

SAK:n järjestämä palkansaajien yhteismielenosoitus Helsingissä Senaatintorilla lokakuussa 1991. 40 000 ammattiliittojen jäsentä osoitti mieltään Esko Ahon hallituksen politiikkaa ja työnantajan tavoitteita vastaan. Kirjatyöntekijäin Liitto oli näyttävästi mukana.

LAMA

Graafisen teollisuuden menestyksen tekijät löytyivät vielä 1980-luvulla kotimaisesta kysynnästä. Yhteiskunnan yleinen taloudellinen hyvinvointi on perusta graafisen teollisuuden tuotteiden kulutukselle ja sen kasvulle. Tämä tuli selvästi esille kun 1980-luvun talouskasvu pysähtyi 1990-luvun alussa. Kysyntä ja kulutus laskivat oleellisesti.

Laman myötä nousukauden "kasinohuuma" haihtui. Työttömyys lisääntyi koko maassa nopeasti 1991. Se ei voinut olla vaikuttamatta myös kirjatyöntekijöiden työllisyyteen. Tämä aiheutui ennätyksellisen korkeista konkurssimääristä ja kahden sanomalehden, Kansan Lehden ja Uuden Suomen, ilmestymisen päätymisestä.

UUSI NOUSUKAUSI

1990-luvun jälkimmäisellä puoliskolla ja vuosituhannen vaihteessa Suomi on jälleen elänyt taloudellista korkeasuhdannetta, "jonka kaltaista ei ole aiemmin nähty". Nousukausi on jatkunut poikkeuksellisen pitkään. Informaatioteknologia eli IT on päivän sana. Teknologiaosakkeiden kurssien kehitystä pörssissä seurataan innokkaasti. Paitsi informaatioteknologialla, myös metalliteollisuudella ja puunjalostusteollisuudella menee hyvin. Silti työttömien määrä on pysynyt korkealla. Rakenteellisesta työttömyydestä on ilmeisesti tullut pysyvä ongelma.

Asemoijaoppilas Jorma Savolainen harjoittelee kuvanvalmistusta Kunnallispainossa vuonna 1984. Valokuva: Reijo Forsberg.

KIRJAPAINOALAN KOULUTUS

Aikanaan oppilaaksi pestautuminen oli väylä kirjapainotaiturin ammattiin. Myöhemmin opetus on siirtynyt pääosin osaksi ammattikoulujärjestelmäämme. Kirjatyöntekijät ovat olleet vaikuttamassa oman alansa koulutukseen jo pitkään. Ensimmäisen kerran kirjapaino-oppilaiden palkoista ja työehdoista sovittiin 1904 Kirjaltajaliiton ja työnantajien kesken.

Ensimmäinen oppisopimuslaki säädettiin 1923 ja astui voimaan seuraavan vuoden alusta. Kirjatyöntekijäin keskuudessa oli tunnettua, ettei oppilas oppiaikanaan edistynyt edes tyydyttävälle ammattitasolle. Oppilaan varsinainen kehitys alkoi vasta sen jälkeen, kun hän viiden vuoden oppiaikansa jälkeen sai oppitodistuksen käteensä. Monet työntekijät pitivät oppilaita saadakseen halpaa työvoimaa eivätkä jakaakseen oppia. Useassa tapauksessa oppilaan täytyi oppia ammattinsa salaisuudet "varastamalla" eli seuraamalla vanhempien ammattilaisten työtapoja.

Graafisen Teollisuuden Työnantajaliiton ja Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton välillä solmittiin 1963 työehtosopimus, jonka myötä luovuttiin oppilasmäärien rajoituksista. Sovittiin yhteisen koulutustoimikunnan perustamisesta. Liitot ottivat huolehtiakseen velvotteista, jotka olisivat kuuluneet valtiovallalle.

Vuodesta 1968 oppisopimus- ja koulutuslinja käytännössä eriytyivät. Alan teoreettista koulutusta antoivat ammattikoulut. Oppisopimuskoulutus oli paljolti yritysten antamaa koulutusta. Niitä ammatteja varten, jotka eivät kuuluneet oppisopimuskoulutuksen piiriin, tehtiin ns. harjoittelusopimuksia.

Keskiasteen koulutuksen uudistamisen myötä sekä ammatti-että oppisopimuskoulutus kokivat muutoksia 1970-luvulla. Julkinen koulutuspolitiikka ja osin myös SAK asettivat oppisopimuskoulutuksen kyseenalaiseksi.

Kokeiluvaiheiden jälkeen keskiasteen koulu-uudistus saatiin graafisen alan osalta päätökseen 1986. Laki oppisopimuslain väliaikaisesta muuttamisesta säädettiin 1983. Se toi oppisopimusten rinnalle koulutussopimukset. Näiden koettiin muuttavan vakiintuneita koulutusmuotoja ja vaikuttavan työehtosopimusten sovellutuksiin. Kirjatyöntekijäin Liitto ja Graafisen Teollisuuden Työntajaliitto totesivat olevansa tyytyväisiä aiempaan järjestelmään eikä lakimuutos juuri häirinnyt vallitsevaa käytäntöä.

Oppisopimuskoulutus kyseenalaistettiin vielä kerran 1990-luvun alussa. Koulutussopimuksista saadut kokemukset olivat osoittautuneet myönteisiksi. Järjestelmä haluttiin vakinaistaa samaalla kun vuoden 1967 oppisopimuslaki olisi kumottu. Niin myös oppisopimuksista työsopimuksina olisi luovuttu. Tilalle olisi tullut kaksi työpaikkakoulutuksen sopimusmuotoa: koulutussopimus ja työpaikkakoulutussopimus.

Uusi oppisopimuslaki vuodelta 1993 kuitenkin säilytti "vanhanmallisen" oppisopimuskoulutuksen sekä nuorison että aikuisten ammatillisena perus- ja jatkokoulutusmuotona uuden koulutusjärjestelmän rinnalla. 1990-luvun puolivälissä oppisopimuskoulutus lisääntyi.

Oppisopimusoppilas putsaa painorumpua. Valokuva: P. Kaipainen.

UDELLEEN- JA TÄYDENNYSKOULUTUS

Koulutuspaineeet graafisella alalla kasvoivat 1960-luvun lopulta alkaen tekniikan kehittyessä. Vanhoja ammatteja alkoi poistua ja useiden työn kuva muuttui teknologian modernisoinnin yhteydessä. Tekninen rakennemuutos näkyi mm. erillisten kuvalaattalaitosten ja suurten painotalojen kuvalaattaosastojen lopettamisena.

Uudelleen kouluttamisessa oli 1970-luvun alussa selviä painopistealueita. Kahden ammattiryhmän, tekstinvalmistuksen ja painamisen, kohdalla oli käynnissä voimakkaita

menetelmämuutoksia. Muutokset aiheuttivat sen, että tulevaisuus alettiin yhä enemmän kokea ennakoimattomaksi: ammattitaito ei ollut enää yhdellä kertaa hankittu vaan yhä enemmän jatkuva oppimisen prosessi.

Kirjatyöntekijäin Liitto oli huomionnut työttömien kirjatyöntekijöiden uudelleen koulutukseen jo 1970-luvun alussa. Työttömien uudelleen koulutus tuli todella ajankohtaiseksi 1970-luvun jälkipuoliskon lamakaudella. Tuolloin Suomi ajautui suurtyöttömyyteen, jolloin kotimaisen kysynnän heikentyminen vaikutti myös graafiseen teollisuuteen ja sen työllisyyteen.

Kirjapainoalan täydennyskoulutus keskittäminen Ammattienedistämislaitokseen oli Graafisen Teollisuuden Työntekijäliiton, Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton ja Suomen Faktoriliiton yhteinen päätös, jonka AEL:n johtokunta omalta osaltaan hyväksyi. Opetustoiminta käynnistyi suunnitelmien mukaisesti vuoden 1982 alussa.

Vuonna 1989 Ammattienedistämislaitoksessa annettavaa graafisen alan opetusta alettiin erottaa omaksi osastokseen, Graafisen Tekniikan Koulutuskeskukseksi (GRATEKO). Oma organisaationaan se alkoi toimia vuoden 1990 alusta.

TYÖSUOJELU JA TERVEYDELLISET OLOT

Julkisiin säädöksiin perustuvaa työsuojelua on Suomessa harjoitettu viime vuosisadalta asti. 1880-luvulla kirjapainoteollisuutta pidettiin alana, missä keski-ikä eri työntekijäryhmissä oli alhaisin ja ammattitautien vaikutus tuhoisin.

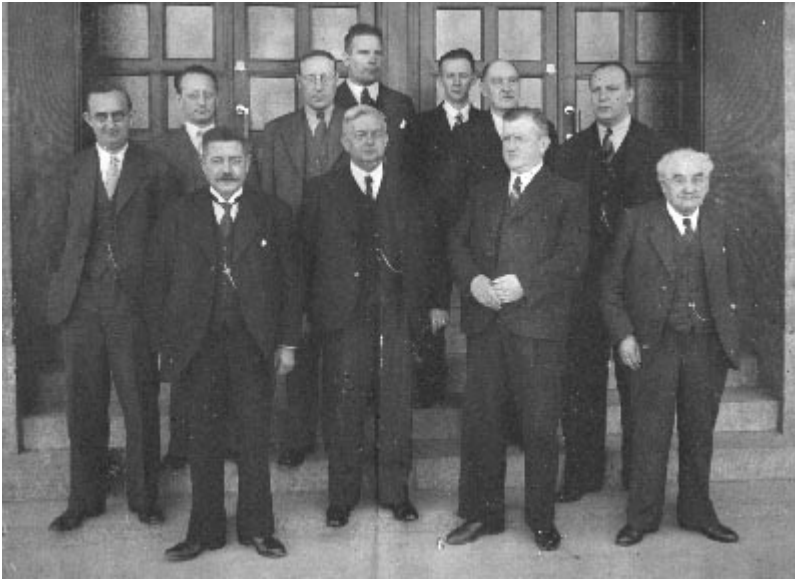
Syitä siihen, että kirjatyöntekijät olivat vakaville sairauksille alttiimpia kuin muut, oli monia syitä: kirjapainojen ilmanvaihto ja valaistus olivat puutteellisia, ne olivat likaisia eikä peseytymismahdollisuuksia juuri ollut. Kuolinsyistä yleisin oli keuhkotuberkuloosi, toiseksi yleisin oli keuhkotulehdus. Epäterveelliset olot edistivät taudin puhkeamista.

Kirjatyöntekijät pyrkivät työolojensa parantamiseen. Keinoina on käytetty työturvallisuustoimintaa, terveydenhuoltoa ja työsuhdesuojelua. Vuosi- ja talvilomiin toteutetut uudistukset ovat merkittävää ennaltaehkäisevää lainsäädäntöä.

1970-luvun alussa toteutettiin työsopimuslain uudistus, joka kumosi vanhan vuoden 1922 työsopimuslain. Ammattiyhdistysliikkeen vaikutuksesta tehtiin 1970-luvun kuluessa runsaasti työsuojelun valvontaa ja hallintaa koskevia aloitteita. Vuonna 1972 astui voimaan laki työsuojeluhallinnosta, missä SAK sai läpi monia tavoitteitaan.

1970-luvun työsuojelullisista uudistuksista merkittävin on varmasti 1978 annettu työterveydenhuoltolaki, joka astui voimaan seuraavan vuoden alussa. Vuonna 1988 uudistettiin vanhaa vuoden 1958 työturvallisuuslakia.

1980-luvulla ja sen jälkeen työsuojaus on yhä enemmän ollut ihmisen ja hänen elinympäristönsä suojelua.

Pohjoismaisen kirjaltajakonferenssin osanottajat Helsingin Kirjatyöntekijäin Yhdistyksen Kirjan talon portailla toukokuussa 1938. Eturivissä vasemmalta Ths. Pedersen ja Jul. Schröder Tanskan Kirjaltajaliitosta, U. H. Immonen Suomen Kirjatyöntekijäin Liitosta, O. L. Ottesen Norja Kirjaltajaliitosta ja Nils Wessel Kansainvälisestä Kirjaltajain sihteeristöstä. Takarivissä vasemmalta Emil Torkildsen Norjasta, Georg Berg Ruotsin Kirjaltajaliitosta, A. J. Hällström, L. Sjöberg ja Edv. Merikoski Suomesta sekä Sigvard Cruse Ruotsista.

KANSAINVÄLISET YHTEYDET

Kirjapainotekniikka ja graafinen ala ovat kansainvälisiä. Alan kansainvälistä kehitystä on Suomessakin seurattu tarkoin. Järjestäytyessään Suomen kirjatyöntekijät hyödynsivät muista maista saatuja kokemuksia.

Suomessa kirjapainoalalla on ollut työntekijäjärjestö. Sen johdosta Kirjatyöntekijäin Liitto kuuluikin useisiin eri graafisten alojen järjestöihin. Monissa muissa maissa eri aloilla on omat liittonsa, jotka kuuluvat alansa kansainväliseen järjestöön.

Kirjatyöntekijäin Liitto kuului kirjaltajien ja litografien kansainvälisiin järjestöihin. Graafisen alan liittojen yhdistyttyä Kirjatyöntekijäin Liitto liittyi kirjansitojien kansainväliseen järjestöön 1921. Kirjaltajien kansainvälisen sihteeristön kotipaikka oli Bernissä Sveitsissä, litografien Lontoossa Englannissa ja kirjansitojien Berliinissä Saksassa. 1930-luvulla Kirjatyöntekijäin Liitto oli vilkkaassa yhteydessä muihin Pohjoismaihin sekä mm. Viroon.

Pyrkimyksiä graafisen teollisuuden työntekijäinternationaalien yhdistämiseksi oli jo sotien välisenä aikana, mutta lopullinen yhdistyminen tapahtui vasta toukokuussa 1949 Tukholmassa pidetyssä Kansainvälisen Graafisen Liiton IGF perustavassa kokouksessa. Suomen Kirjatyöntekijäin Liitto on kuulunut siihen sen perustamisesta alkaen.

Pohjoismaisten graafisen alan ammattiliittojen kesken oli vallinnut tiivis yhteydenpito 1950-luvulta lähtien. Yhteistyö tapahtui pitkään ammattialakohtiaesti jakautuneiden unionien kesken. Suomea lukuunottamatta muissa Pohjoismaissa oli kirjaltajilla, kirjansitojilla ja litografeilla omat liittonsa.

Ajatus kolmen pohjoismaisen ammattiliiton yhdistämisestä

yhdeksi yleisgraafiseksi unioniksi heräsi, kun yhdistynyt Norjan graafinen liitto perustettiin 1966. Ruotsissa graafisen alan liitot yhdistyivät 1973. Pohjoismainen Graafinen Unioni NGU perustettiin 1976. Suomen Kirjatyöntekijäin Liitto on kuulunut siihen alusta alkaen.

Eurooppalaisten graafisen alan ammattiliittojen yhteistyöjärjestö Euroopan Graafinen Liitto EGF perustettiin IGF:n kongressin yhteydessä Espoossa syyskuussa 1985. Kirjatyöntekijäin Liitto on kuulunut tähänkin järjestöön alusta alkaen.

Kirjatyöntekijäin Liitolla on yhteistyöjärjestötoiminnan lisäksi ollut runsaasti kahdenvälisiä yhteyksiä eri maiden veljesjärjestöihin.

Pohjoismaisen Graafisen Unionin NGU:n perustava kokous Oslossa vuonna 1976.

Kansainvälisen Graafisen Liiton IGF:n XIII konferenssi Espoon Dipolissa syyskuussa 1985. Saman konferenssi yhteydessä perustettiin Euroopan Graafinen Liitto EGF. Valokuva: Kalevi Keski-Korhonen.

HARRASTUSTOIMINTA

Työväenjärjestöissä on perinteisesti harrastettu vapaa-ajanviettoa. On urheiltu, järjestetty iltamia ja tansseja. Oma

järjestö on myös vapaata yhdessäoloa varten.

Kirjatyöntekijäin Liiton osastojen huvi- ja urheilutoimikunnat järjestivät jo 1910-luvulla säännöllisesti urheilukilpailuja, joista talvisin hiihtokilpailut olivat merkittävimpiä. Kesäisin pidettiin eri paikkakunnilla yleisurheilukisoja. Helsingissä aloitettu "terveysvoimistelun" harrastaminen johti muunkin toiminnan viriämiseen. Alettiin järjestää mm. illanviettoja, joiden ohjelmassa oli soittoa, lausuntaa, kuorolaulua, humoristisia esityksiä ja tanssimusiikkia.

Edustajakokouksen päätöksellä liitto on vuosittain järjestänyt valtakunnalliset mestaruuskilpailut tietyissä urheilulajeissa. Lajit ovat vuosien mittaan vaihtuneet. Runsaimman osanoton ovat kolmen viimeisen vuosikymmenen aikana keränneet keilailu ja pilkkiminen.

Urheilun lisäksi eri yhdistyksillä on ollut muitakin harrastusmuotoja. Kansalaissodan jälkeen virisi teatteritoiminta. Muun muassa Lahdessa ja Helsingissä perustettiin 1919 kirjatyöntekijäin omat näytelmäseurat. Helsingin Kirjatyöntekijäin Yhdistyksessä toimi erilliset mies- ja naiskuorot sekä sekakuoro. Mieskuoro oli perustettu jo 1800-luvun puolella ja koki monia toiminnan jaksoja.

Kesäretket ja kesäsiirtola- eli kesäkotitoiminta olivat jo 1910-luvulla, mutta etenkin 1920-luvulla suosittuja toimintamuotoja. Monet liiton osastot hankkivat tuolloin oman kesänviettopaikan.

Liitto osti vuonna 1974 jäsenistönsä käyttöön Heinolan maalaiskunnasta Viilajärven rannalta 60 hehtaarin tilan, jonne rakennettiin hirsimaja ja sauna. Virpilammen virkistysalue on osoittautunut kysytyksi sekä kesä- että talvikäyttöön. Liitto on järjestänyt vuosittain jäsenistön perhetapahtumia ja liiton nuorisajaosto on pitänyt alueella omia nuorisotapahtumiaan.

Helsingin Kirjatyöntekijäin Yhdistyksen urheiluseura Tarun urheilijoita 1900-luvun alkuvuosina.

Kirjanaisten ja kirjamiesten kuorot yhteisissä harjoituksissa Kirjan talon juhlasalissa Kirjatyöntekijäin Liiton helluntaina 1959 Turussa pidettävien liittojuhlien yhteisesiintymistä varten.

Kirjatyöntekijäin Liitto osti jäsenistönsä virkistyskäyttöön Virpilammen tilan Heinolan maalaiskunnasta vuonna 1974. Virkistysalueen viralliset avajaiset pidettiin toukokuussa 1976 ja paikalle oli saapunut yli 200 liiton jäsentä.

Kirjatyöntekijäin Liiton nuorisotapahtuma Virpilammella heinäkuussa 1993. Valokuva: Rauno Leskinen.

Turun Kirjatyöntekijäin Yhdistyksen kesäkauden 1984 avaus kesänviettopaikka Rantalassa. Lapsille oli järjestetty mm. poniratsastusta. Valokuva: Jarl Björklund.

SATAVUOTIAS KIRJATYÖNTEKIJÄIN LIITTO

Kirjatyöntekijäin Liitto täytti 100 vuotta vuonna 1994. Juhlavuoden osastoviesti käynnistyi huhtikuun 23. päivänä Suomen vanhimman ammattiosaston, Helsingin Kirjatyöntekijäin Yhdistyksen, 125-vuotisjuhlien yhteydessä. Kirjatyöntekijäin Liittoa ja sen historiaa esitteleviä osastoviestitapahtumia järjestettiin ympäri maata yhteensä 14 paikkakunnalla. Varsinaiset 100-vuotisjuhlat pidettiin elokuun 20. päivänä Helsingin kaupunginteatterissa.

Vuonna 1968 Kirjatyöntekijäin Liitto hankki omistukseensa Helsingin Ratakadulta Alvar Aallon suunnitteleman Insinööritalon, missä sen toimistotilat sijaitsivat vuoden 1997 maaliskuuhun saakka.

MUUTTO HAKANIEMEEN

Kirjatyöntekijäin Liitto osti vuoden 1968 tammikuussa Suomen Teknilliseltä Seuralta Insinööritalon kiinteistön Helsingin Ratakadulta. Liiton ja työttömyyskassan toimistot siirtyivät sinne. Insinööritalon on suunnitellut arkkitehti Alvar Aalto ja se rakennettiin vuosina 1951-1952. Rakennuksessa sijaitsi aikoinaan Suomen ensimmäinen televisiostudio, joka oli Tesvision käytössä. Insinööritalon kaksi alinta katutasoa kerrosta oli vuokrattu ravintolatoimintaan ulkopuolisille.

Maaliskuun 20. päivän aamuna 1997 Insinööritalo kärsi vakavia vaurioita ravintolatiloihin kohdistuneen tuhopolton seurauksena. Eroottisen ravintolan Pikku Pietarin tilat tuhoutuivat tulipalossa täydellisesti. Myös Kirjatyöntekijäin Liiton toimistotilat kärsivät palon seurauksena vahinkoja ja tietoliikenneyhteydet romahtivat täysin.

Liiton toimiston toiminta käynnistyi jo seuraavana päivänä Helsingin Kirjatyöntekijäin Yhdistyksen tiloissa. Sieltä siirryttiin pian Hakaniemeen Siltasaarenkadun varrelle Rakennusliiton vanhoihin tiloihin ensin väliaikaisesti, sitten pysyvästi.

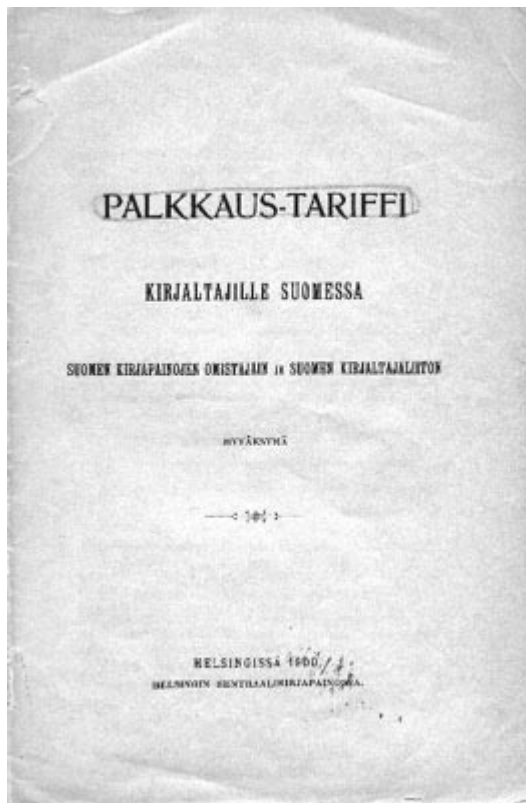
LIITON NIMENMUUTOS

Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton 27. edustajakokous touko- ja kesäkuun vaihteessa 1997 hyväksyi liitolle uudet säännöt. Sääntömuutoksen yhteydessä liiton uudeksi nimeksi hyväksyttiin yksimielisellä päätöksellä Viestintäalan ammattiliitto. Uudesta nimestä käytiin vilkasta keskustelua, jossa painotettiin mm. liiton toiminnan uudistamisen tärkeyttä.

JÄRJESTÄYTYMISELLÄ ON MERKITYSTÄ

Viestintäalan ammattiliitto osastoineen huolehtii kirjatyöntekijöiden eduista työpaikoilla. Lisäksi Viestintäalan ammattiliitto on osa SAK:laista ammattiyhdistysliikettä, jota ilman tavallisen palkansaajan ääni jäisi kuulumattomiin yhteiskunnassamme. Liiton 27. edustajakokous vuonna 1997 käsitteli ja hyväksyi liitolle "Yhteys ihmiseen - Visio 2000" -asiakirjan. Siihen on kirjattu liiton tulevan toiminnan suuntaviivat niin työehtosopimus- kuin järjestötoiminnan osalta.

Graafisen alan työehtosopimus 1993 oli torjuntavoitto työnantajapuolen rajuja leikkausyrityksiä vastaan. Ammattiyhdistysliike on aktiivisesti vaikuttanut yhdessä poliittisen työväenliikkeen kanssa lainsäädäntötyöhön, joka on monin tavoin parantanut työntekijöiden asemaa. Ammattiyhdistysliike on saavuttanut tärkeitä työoloihin, palkkaukseen, koulutukseen jne. liittyviä parannuksia.

Kirjaltajaliiton työehtosopimus eli palkkatariffi solmittiin sata vuotta sitten, vuonna 1900. Sopimus on ensimmäinen ja siten vanhin valtakunnallinen sopimus Suomessa.

LÄHTEET

Matti Nieminen: Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton historia 1. Kirjatyöntekijäin ammatillinen järjestäytyminen ja ammattiyhdistyspolitiikka Suomessa vuoteen 1914. Jyväskylä

1977.

Kyösti Suonoja: Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton historia 2. Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton työehtosopimuspolitiikka, ammattiyhdistystoiminta ja suhteet muihin organisaatioihin 1915-1975. Jyväskylä 1977.

Simo Laaksovirta: Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton historia 3. Suomen Kirjatyöntekijäin Liitto ammattiyhdistyseheytyksessä ja työehtosopimuspolitiikka tulopoliittisella kaudella 1968-1979. Jyväskylä 1994.

Simo Laaksovirta: Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton historia 4. Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton työehtosopimuspolitiikka vuosina 1979-1985 sekä sektorikohtainen edunvalvonta 1970-luvulta 1990-luvun alkuun. Jyväskylä 1997.

Erkki Järvisen kirjoittamat artikkelisarjat Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton historiasta, jotka ilmestyivät Kirjatyö-lehdessä vuosina 1984 ja 1994.

Kirjatyö-lehden numerot vuosilta 1994-2000.

Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton ja sen useiden osastojen aineistoa säilytetään Työväen Arkistossa Helsingissä. Ne ovat asiasta kiinnostuneiden tutkittavissa.

Liittoa, sen osastoja ja graafista alaa koskevaa kirjallisuutta (historiikkeja ym.) on kerätty Työväenliikkeen kirjastoon Helsinkiin. Ne ovat halukkaiden lainattavissa.

KUVAT

Työväen Arkiston kokoelmat
Kari Hulkko/Demari
Kalevi Keski-Korhonen
Lehtikuva Oy